

A rajz teremtő ereje

Végiggondolva a képzőművészeti műfajok hosszú évek alatt kialakult bemutatkozási fórumain, nem tudok másik műfajt, amelyiknek olyan sokrétűen kialakult, rangot szerzett és rangot adó kiállítási fórumrendszere lenne, mint a grafikának, a rajzművészetnek.

Ennek a műfajnak a természetes osztódással újabb és újabb ágabogai jelennek meg, és különösen ebben az évben volt gazdag a termés. Az idén rendezték meg a miskolci grafikai biennálét, a békéscsabai tervező grafikus biennálét. A hetedik nemzetközi elektrografikai biennálé, amelyet nem állandó helyszínen rendeznek, 1996-ban – más országok után most először nálunk – Szombathelyen volt látható. Budafokon – szakmai tanácskozással kibővítvé – negyedszer rendezték meg a szobrászrajz biennálét. A Kisgrafika Barátok kisgrafika és exlibris országos pályázati anyagát az Iparművészeti Múzeumban mutatták be, Újpesten a *Kisgrafika '96* kiállítás volt látható, a Vigadóban *Különös nyomatok* címmel nyílt tárlat a nyár végén.

S ráadásként az év végére is maradt ünnepi ajándék: a VIII. Országos Rajzbiennálé.

(Csak zárójelben kérdem meg, vajon nem lenne szerencsésebb az azonos évekre eső miskolci és salgótarjáni biennálé közül valamelyik időpontját egy évvel elcsúsztatni?)

Az előbbi felsorolásból, az eltérő kiállítási programokból is látszik a műfaj sokszínűsége, amely a felhasználást, a kifejezési eszközöket tekintve, a méret szerint, sőt az új technikára is érzékenyen tagolódik. Ennek a gazdagságnak és minden vizuális művészeti tevékenységnek az alapja a rajz: az ember legősibb individuális és közösségi közlést hordozó rögzített képlete. Ember és ember között a hangok és gesztusok után és mellett a vonal megszelídítése, alakítása: a rajz teremtett kapcsolatot, formálta ki a különböző írásrendszereket is. Ősi, természetes eszközként tovább él a gyermekrajzok őszinte, tiszta világában, mágikus, varázslatos erejét pedig művészetnek nevezzük.

A különböző műfajokban alkotó művészek részéről a rajzbiennáléra a legnagyobb az átjárás. A kiállító művészek közül a grafikusok vannak a legtöbben, mellettük festők, szobrászok, textilművészek rajzai láthatóak. A résztvevők körének összetett-

sége alakítja, rányomja bélyegét az egész kiállítás karakterére.

Az eredeti elgondolás, hogy minden külső technikai beavatkozás, praktika nélkül a legoriginálisabb, rajzos, vonalas fekete-fehér alapképletű művek készüljenek bemutatásra, talán sosem valósult meg, de az évek során egyre távolodunk is ettől.

Szalay Lajost idézem: „*A kontúrrajzzal, vagy tollrajzzal, ezzel a spártai szűkszavúsággal homéroszi ékesszólást kell fedni.*” Erő, önbizalom nincs, vagy csak kevés ehhez a spártai szűkszavúsághoz?

Egyre nagyobb szerepet kapnak a határcsetek, a grafikai technikák alkalmazásai, amit egy-egy megismételhetetlen vonallal, gesztussal egyedivé téve előttünk áll az egyedi rajz, függetlenül attól, hogy mi majdnem azt hisszük: a szemlélt kép akvarell, pasztell, festmény, kollázs. Rosszul hiszünk, nem jól látjuk, helytelenül gondoljuk...

Valóban? Ismét Szalay Lajos szavaival töprengem: „*...vonalba foglalni az igazságot úgy, hogy olyan intenzitással beszéljen a létezésről, mint amilyen intenzitással tud beszélni saját magáról a létezés maga.*”

Vajon jó-e, kell e feszegetni az eredeti értelemben vett egyedi rajz határait, éppen akkor, mikor – mint a bevezetőben is utaltam rá – a művészi kifejezés, közlés, közzétételének árnyalt, több lehetőség közül választható fórumai jöttek létre a grafikán belül is?

Lehet persze azt mondani, hogy a kiírásoknak kell egzaktabban fogalmazni, a kiállítási zsűrinek szigorúbban válogatni. Meg azt is, hogy miért kellene korlátozni a művészi kísérletező kedvet, ami azt úgy sem viseli el.

Nem könnyű kérdés, de talán nem eredménytelen – eredményt remélve – gondolkozni rajta.

Egyszer végre érdemes lenne olyan biennálét rendezni, ahol valóban csak a rajz életető eleme a vonal játssza a főszerepet, a tus, a grafit, a fekete és fehér, s ahol a rajz festőiségét nem a színesség jelenti. Akkor a mai kiállításához képest persze gazdagabbak és szegényebbek is lennének. Gazdagok, ha aszkétikusabban, eszköztelenebbül készítve is bravúros, tartalmas rajzokat látnánk, szegényebbek, ha arra gondolunk, hogy például erről a kiállításról is át kellene irányítani képeket más fórumokra a legértékesebbek közül is.

Ezek a töprengések nem mondanak el-lent annak, ha megállapítjuk, színvonalas kiállítást láthatunk a múzeum termeiben. Nincs domináns irányzat (nem hiba), az anyag fő vonulatát az egyenletes, megbízható teljesítmények jellemzik.

Molnár László József bravúrosan finom minuciózus lapja bámulatba ejtő és tiszteletet parancsol a szinte szerzetesi szigorúságú, fegyelmű alkotói magatartás előtt.

A gyermekrajzok frissességével szólnak *Hevesi Nándor* rajzai, *ef Zámbo István* valamikor ugyanerről a töről sarjadt képei-nek jelrendszere, kiérlelt konkrét és szürreális tárgyi elemei mai valóságunk „új magyar népművészetét” írják le, kicsit kajánul, játékosan, meg komolyan.

Almásy Aladár fantasztikus címadásairól tudjuk, hogy képeihez alig van közük, sokkal inkább határtalan fantáziájához. De míg derűsen mosolyogva a tartalmukon gondolkodunk, addig a szöveg mögé bújva már lebilincseli nézőjét, fogva tartja, s észre sem vesszük, hogy már a vonalak, a foltok eseményeire figyelünk. *Kovács Johanna* meséi a máról nagyon is valóságos történetek, amelyek nem gyermekeknek szólnak.

Kovács Péter Felhők című lapjain a képező közepét és nagyobb részét sötét folt

uralja, kiszorítva, két oldalhoz nyomva a vonalakat.

Kovács Tamás Vilmos groteszk képén hóna alatt hegedűjével, mint aki jól végezte dolgát, kioson a hegedűs, magára hagyva a kábult, reménytelen alakot, áldozatot.

Lírai, meditatív, érzékeny alkotások *Gallusz Gyöngyi*, *Székhelyi Edith*, *Maracs-kó Gabriella* munkái. Gallusz bujkáló fényei, árnyékai, áttetszően selymesen szövik át a képet.

Gaal József képeit fojtott feszültség feszíti, gúzsba kötött figurái kiszámíthatatlanok.

*Szabó Tamás*nál a fenyegetettség érzése a szimbolikus általánosítás helyett individualizálódik, személyessé válik.

Olajos György Posszeidon-képén a tenger végtelenjéből kimetszett hullámozó vonalak áramlók, áradók szinte morajlanak.

Varga Éva finoman erotikus rajzai par excellence szoborrajzok, ha jól emlékszem egy plasztikai sorozat elő- és utóképei.

Stefanovits Péter a *Himnusz*ból vett idézettel szólítja meg még egyszer a nézőt a Millecentenáriumi évében. Az emlékek és emlékezések kusza erdejében elfelejtett értékeket, jeleket talál a művész.

E néhány mű és alkotó felemlítése a művészek érzékenységéről győz meg.

Az életérzések, s nem csak a sajátjaik megfogalmazásával, a verbalitást háttérbe szorítva a rajz eszközeivel szólnak életünkről.

Végezetül hagy emeljek ki még két művészt. *Kótai Tamás* az előző biennálé Csohány Kálmán-díjasaként több nagyméretű képét mutatja be. A műgonddal szerkesztett mívesen előadott lapokon az ismerős jelek természetes egyszerűséggel mindig izgalmas kontextust teremtenek. A VIII. Országos Rajzbiennálé anyagából emlékezetes élménye marad sokunknak – számomra biztosan – *Földi Péter Karakterek I-V*. című, *Vincze László* műhelyében készült merített papírra diópáccal készített képsorozata. A szerző nem csak itt szülőföldjén nem ismeretlen, képeinek eredeti festőisége, bárhol jelennek meg, érdeklődést keltenek. Madárfiókáit karakterizálja, akik most születtek; még gyanútlanok, kedvesek, érdeklődők, tétovák-tanácstalanok, elgondolkodók. Ártatlanok. Mennyire mások, mint idősebb, ránk, felnőttekre jobban hasonlító társaik.

Kívánok Önöknek élménytadó kiállítást!

Gelencsér János grafikája

Erdei Sándor szobra 1997 -11- 12